

**ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

ГРУШКО ІРИНА ІГОРІВНА

УДК 342. 351.746: 327.2 ЄС

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ІНТЕРЕСІВ У БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Спеціальність 21.07.01 – забезпечення державної безпеки України

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Скулиш Євген Деонізьович,
Науково-дослідний інститут інформатики і права
Національної академії правових наук України,
керівник науково-дослідного центру правового
забезпечення інформаційної і національної
безпеки

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Стрельбицький Микола Павлович
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом», професор кафедри національної
безпеки

кандидат юридичних наук
Ірха Юрій Богданович
Державний науково-дослідний інститут МВС
України, начальник 2-го науково-дослідного
відділу науково-дослідної лабораторії проблем
правового та організаційного забезпечення
діяльності Міністерства

Захист відбудеться «23» грудня 2021 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.142.05 ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у Міжнародному бібліотечно-інформаційному центрі ім. Ярослава Мудрого ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розіслано «23» листопада 2021 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Ю. Тимошенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Спільнота безпеки є унікальною формою інтеграції, оскільки в основу її побудови закладено дихотомію функцій: з одного боку – це форма забезпечення регіональної безпеки у міжнародних відносинах; з іншого, вона дозволяє країнам-учасникам більш ефективно використовувати механізми реалізації державних інтересів. Члени співтовариства безпеки зберігають державний суверенітет, однак він поступово трансформується внаслідок зміни ролі держави – відповідні акценти переносяться на невоєнну сферу (економіку, соціальну політику, екологію тощо). При цьому ключовим фактором успішності інтеграційних процесів у безпековій сфері є визнання спільності політичних та культурних цінностей, а також наявність спільної ідентичності.

ЄС як унікальне об'єднання з певними ознаками конфедерації балансує на межі національного та міжнародного дискурсу європейського регіоналізму. Внутрішня регіоналізація всередині держав-членів ЄС відрізняється від зовнішньої – за межами ЄС, де країни-члени ЄС співпрацюють з іншими країнами на рівні єврорегіонів. Європейський Союз з урахуванням наявних можливостей зосереджує основну увагу саме на внутрішніх проблемах.

Різноманітні форми партнерства у сфері безпеки на основі спільних цінностей чи взаємної вигоди для країн європейської співдружності не втрачають актуальності. Партнери привносять до спільного стратегічного та тактичного арсеналу ті можливості, які складно дублювати. Вони також формують багатосторонній підхід до безпеки, який стає все більш важливим з економічних, культурних та політичних причин. Розуміння концепту безпеки в країнах Європейського Союзу пов'язане зі стабільністю в міжнародних відносинах та повноправними партнерськими відносинами між державами. На сьогодні співдружність виступає консолідованою силою, що здатна впливати в односторонньому чи багатосторонньому порядку на вирішення не лише глобальних проблем міжнародної безпеки, але й забезпечити захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу держав-членів ЄС.

Партнерство України з Європейським Союзом у безпековій сфері є однією з ключових засад забезпечення національної безпеки України та важливим аспектом для стабілізації регіону. Виходячи з положень Стратегії національної безпеки України, першочергова потреба посилення оборонних і безпекових спроможностей задля протидії агресивній політиці РФ визначена в безпосередній ув'язці з необхідністю зміцнення міжнародної підтримки України та ефективного використання міжнародної допомоги.

Актуальність дослідження проблематики державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу на дисертаційному рівні обумовлена тим, що останнім часом вітчизняною наукою майже не проводилися комплексні загальнотеоретичні дослідження особливостей інтеграційних процесів у безпековій сфері. Євроінтеграційні наміри України обумовлюють необхідність аналізу досвіду реалізації державного інтересу в безпековій політиці ЄС, що сприятиме формуванню виваженої політики забезпечення державної безпеки України.

З аналізом проблем суверенітету в контексті європейської інтеграції пов'язані наукові доробки Ю. Байдіна, Г. Волянської, Р. Гаврилюка, В. Ковальчука, Т. Комарової, М. Микієвича, В. Шаповала, Х. Якименко, І. Яковюка.

Із критичним переосмисленням традиційної концепції безпеки та реалізації державних інтересів пов'язаний розвиток досліджень, які проводили Р. Арон, Х. Булл, К. Волтц, Г. Кісінджер, Р. Кохейн, Г. Моргентау, Дж. Най, Дж. Розенау, Л.Б. Сон, А. Уолферс, Ф. Фукуяма.

Проблематика міжнародних інтеграційних процесів, зокрема особливостей формування та розвитку безпекової політики розроблялась у працях таких зарубіжних дослідників як В. Екелен, Н. Петерсон, Г. Сейболт, А. Стрьом-Еріхсен, Г. Тюне, П. Вісурі, Г. Веллер, С. Веземан.

Вагомий внесок у розвиток безпекових студій пов'язаний із науковими працями українських вчених В. Антонова, О. Баранова, К. Белякова, В. Борисова, О. Довганя, С. Гордієнка, М. Карчевського, І. Коржа, А. Кислого, В. Ліпкана, Д. Михайленка, Г. Новицького, В. Омельчука, В. Пилипчука, І. Сервецького, Є. Скулиша, Л. Стрельбицької, М. Стрельбицького, Т. Ткачука, П. Фріса, О. Чувакова.

Віддаючи належне науковим розробкам вітчизняних та зарубіжних науковців, слід зазначити, що важливі теоретико-методологічні та практичні питання формування політики безпеки в процесах євроінтеграції залишаються невирішеними. З урахуванням того, що в українській державі механізми реалізації державних інтересів у сфері безпеки ще досить далекі від європейських, виникає потреба в їх вивченні та удосконаленні підходів щодо їх впровадження.

Відтак, потреба в обґрунтуванні теоретичних та методологічних положень реалізації державних інтересів в безпековій політиці ЄС зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015), Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII), Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016 – 2020 рр., затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.

Дисертацію виконано як частину Загального плану науково-дослідної роботи ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» на 2014–2018 рр. «Теоретико-методологічні засади становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми» (ДР № 0113U007698).

Тему дисертації затверджено Вченою радою ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» 31 серпня 2015 р. (протокол № 7) та уточнено 31 жовтня 2018 р. (протокол №10).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є проведення комплексного та системного аналізу особливостей реалізації державних інтересів у безпековій політиці ЄС та визначення оптимальних перспектив розвитку подальшого співробітництва Україна-ЄС у цій сфері.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- вивчити теоретико-методологічні засади реалізації безпекової політики європейського союзу в контексті європейської інтеграції;
- з'ясувати сутність правової категорії державних інтересів і розкрити їх зміст;
- висвітлити еволюцію забезпечення державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу;
- визначити роль державного суверенітету в політиці безпеки держав-членів ЄС;
- проаналізувати вплив наддержавних інститутів на процеси реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС;
- охарактеризувати концептуальні засади діяльності ЄС у галузі боротьби із тероризмом;
- виявити трансформацію векторів безпекової політики ЄС європейських держав внаслідок дії міграційних чинників;
- визначити шляхи удосконалення оборонної і воєнної політики ЄС в контексті реалізації державних інтересів;
- обґрунтувати основні напрямки підвищення ефективності боротьби з корупцією в ЄС;
- розробити пропозиції щодо удосконалення механізмів співробітництва ЄС та України у безпековій сфері.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації державних інтересів в умовах європейської безпекової інтеграції.

Предмет дослідження - забезпечення державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складає сукупність сучасних світоглядних наукових підходів, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання.

В якості загальнонаукового методу використано діалектичний метод наукового пізнання для цілісного розгляду процесу європейської безпекової інтеграції, що дало можливість простежити еволюцію наукових поглядів на сутність інтеграційних процесів та дослідити зміну підходів щодо бачення сутності безпекової політики, а також визначити закономірності її трансформації (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). Герменевтичний підхід було використано в процесі пояснення положень установчих й інших правових актів ЄС і Ради Європи, в аспекті розкриття правового регулювання питань, пов'язаних з реалізацією державних інтересів та державного суверенітету в безпековій політиці ЄС (підрозділи 1.2, 2.1). Принцип історизму та історико-правовий метод застосовано для визначення причин гармонізації законодавства держав-членів ЄС із законодавством ЄС (підрозділи 1.1, 2.3). Застосування порівняльного методу обумовлювалося необхідністю висвітлення особливостей впливу наднаціональної моделі безпекової співпраці ЄС на забезпечення державних інтересів держав-членів ЄС (підрозділи 2.2, 2.3). Завдяки системно-функціональному методу вдалося систематизувати теоретичні та правові підходи до визначення і класифікації інтеграції на рівні ЄС, а також оцінити перспективи співробітництва ЄС та України (підрозділ 1.1, 3.1). Формально-логічний метод застосовувався для з'ясування механізму реалізації

антитерористичного та антикорупційного законодавства ЄС (підрозділи 2.2, 3.2). Методи моделювання і прогнозування застосовувалися для вироблення перспективних шляхів удосконалення окремих аспектів безпекової політики ЄС (підрозділи 3.2, 3.3). Визначення тенденцій подальшого розвитку реалізації державних інтересів ґрунтувалося на використанні методів індуктивного узагальнення та дедуктивного висновку (підрозділи 3.1, 3.2).

Науково-теоретичною базою роботи стали наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії державної і національної безпеки, європейського права. Емпіричну базу дослідження становлять міжнародні нормативно-правові акти, Європи, практика європейських судових установ, довідкова література, аналітичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що представлена наукова праця є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням забезпечення державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу. Унаслідок дослідження одержано нові наукові результати, які мають важливе теоретичне і практичне значення та характеризуються новизною, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано, що центральним елементом легітимності державних інтересів виступає забезпечення її внутрішньої безпеки (у абсолютній більшості досліджень західних науковців поняття внутрішньої та державної безпеки вживаються як синонімічні). При цьому, внутрішня безпекова політика ЄС розповсюджується на більшість загроз людському розвитку, а також на деякі із зовнішніх загроз, якими виступають міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, незаконний обіг наркотиків, нелегальна міграція та міжнародна торгівля людьми;

- доведено необхідність розширення напрямків дослідження безпекової політики ЄС у зв'язку з перспективою вивчення ЄС не лише в якості традиційного суб'єкта міжнародної безпеки, але і як провідного гаранта забезпечення державної та гуманітарної безпеки, що зумовлює необхідність відмежування проблем безпеки від інших питань, що прямо нею не пов'язані, а також зняття вертикальної неузгодженості державних інтересів країн-членів ЄС;

- досліджено проблеми функціонування Європейського ордеру на арешт в реалізації антитерористичної стратегії ЄС. Аналіз виконання Рамкової угоди та повсякденної практики співробітництва судових органів продемонстрували чимало прикладів виникнення взаємної недовіри між державами-членами ЄС. Причиною виступає не лише недостатня гармонізація кримінального законодавства ЄС, але й той факт, що мінімум шість із тридцяти двох злочинів (тероризм, кіберзлочинність, расизм і ксенофобія, саботаж, рекет та вимагання, шахрайство), для яких Європейський ордер на арешт відмінив принцип подвійної криміналізації, на сьогодні ще не мають чіткого визначення;

удосконалено:

- розуміння сутності європейських інтеграційних процесів, зокрема щодо унікальності юридичного статусу Європейського Союзу, оскільки, з одного боку, він започаткований суверенними державами на основі міжнародно-правових норм, а з іншого - в рамках співтовариства сформовано особливий автономний правопорядок, що має суттєві відмінності від національних правопорядків країн-учасниць;

- підходи до систематизації корупційних факторів країн ЄС, головними з яких виділено такі: приєднання до Євросоюзу нових країн, окремі з яких досить толерантно відносяться до корупційних традицій; розширення можливостей для відмивання грошей внаслідок свободи руху товарів, капіталу та робочої сили; значні розміри ресурсної бази для корупції очільників різного роду фондів; розширення дискреційних можливостей чиновників та повноважень ЄС;

- пропозиції щодо розширення можливостей оборонної і воєнної політики ЄС в контексті реалізації державних інтересів – головна проблема полягає у готовності країн-членів ЄС передати частину своїх повноважень щодо використання їх військ (для низки країн Європи армія протягом багатьох років є важливим символом національного суверенітету);

- перспективи співробітництва ЄС та України у безпековій сфері - Україна, з огляду на свій ресурсний, технологічний, людський потенціали, а також на наявність однієї з найпотужніших армій в Європі може швидко стати повноправним членом європейської безпекової співдружності;

- розуміння прояву державних інтересів у міжнародному співтоваристві - інтеграційна правова система передбачає функціонування правових норм, у формуванні яких брали участь лише окремі держави, однак вони є загальнообов'язковими для виконання всіма членами ЄС;

дістали подальшого розвитку:

- наукові положення щодо впливу наддержавності на процеси реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, яка визначається інтересами держав-учасниць і відображається в статуті та діяльності міжнародної організації;

- правові механізми забезпечення державних інтересів в реалізації міграційної політики Європейського Союзу, насамперед це уніфікація загальноєвропейського міграційного законодавства та законодавства окремих країн відповідно до сучасного рівня загроз; необхідність прийняття відповідних нормативно-правових актів, що встановлять обмеження міграційного потоку на загальноєвропейському рівні;

- визначення геополітичного значення України в реалізації безпекової політики ЄС, яке повинне ґрунтуватися не лише на факторі агресивної зовнішньої політики РФ, але й враховувати інші виклики та загрози, що мають пріоритетне значення для ЄС або його окремих держав-членів.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації теоретичні положення і висновки можуть бути використані:

у науково-дослідній сфері – для подальшого удосконалення теорії державного інтересу в безпекових інтеграційних процесах ЄС, поглиблення знання щодо феномену наднаціональних об'єднань та їх впливу на забезпечення державної безпеки держав-учасниць співтовариства;

у практичній діяльності правоохоронних органів та органів прокуратури України – з метою розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, підготовки посібників, методичних рекомендацій;

у навчальному процесі – при підготовці підручників та викладанні курсів «Забезпечення державної безпеки України», «Європейське право»; «Міжнародна безпека».

Особистий внесок автора. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї та розробки автора, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення авторських ідей.

Апробація результатів дослідження. Висновки і положення дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри державної безпеки, факультету історії, політології та національної безпеки ВНУ імені Лесі Українки та кафедри національної безпеки МАУП. Результати дослідження, викладені у дисертації, були оприлюднені на: XIV Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк 12-13 травня 2020 року); Всеукраїнській науково-практичній on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 11-15 травня 2020 року); Шостій всеукраїнській мульти-дисциплінарній конференції Чорноморські наукові студії (м. Одеса, 15 травня 2020 року); II Міжнародній науковій конференції «Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність» (м. Дніпро, 26-27 червня 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції Актуальні філософські, політологічні та культурологічні проблеми розвитку людини і суспільства у динамічному та глобалізованому світі (м. Київ, 9-10 жовтня 2020 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття (м. Мелітополь, 17 листопада 2020 року); Шостій Всеукраїнській науково-практичній конференції Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів (м. Одеса, 23 квітня 2021 року); Міжнародній науково-практичній конференції Принципи формування зовнішньої політики держави: економічні та інституціональні аспекти (м. Ужгород, 14-15 травня 2021 року).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 13 наукових публікаціях, з яких три статті – у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, дві – у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, з якого підготовлено дисертацію, вісім – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з вступу, трьох розділів, об'єднаних у дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить _____ сторінок, з них основного тексту – _____ сторінки. Список використаних джерел налічує _____ найменувань та займає _____ сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження; характеризується ступінь наукового опрацювання проблеми; вказується зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульована мета та завдання; об'єкт і предмет дослідження; його методологічна основа; вказана наукова новизна одержаних результатів та їх теоретичне і практичне значення; подаються відомості про

апробацію основних положень дисертації та публікації за темою дослідження; надається інформація про структуру і обсяг дисертаційної роботи.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу» складається з трьох підрозділів, в яких розкрито основні загально-теоретичні засади теми дисертації: поняття і сутність інтеграційних процесів Європейського Союзу, їх вплив на формування основ безпекової політики, а також зміст та генезис державних інтересів в умовах поглиблення міждержавного співробітництва в сфері безпеки.

У підрозділі 1.1 *«Теоретичні та правові засади реалізації безпекової політики Європейського Союзу в контексті європейської інтеграції»* зазначається, що дослідження проблем становлення теоретичних та правових основ реалізації безпекової політики в інтеграційних процесах ЄС характеризуються широким спектром підходів, застосування яких обумовлюється необхідністю чіткого розподілу між теоретичною основою феномену інтеграції та її практичною складовою.

Розкрито бачення сутнісних характеристик понять «безпекова політика в інтеграційному процесі», «європейська інтеграція», «гармонізація». Так, сучасні методологічні засади вивчення концепту безпекової політики в інтеграційних процесах базуються на двох парадигмах діяльності: «опора на власні сили» (передбачає прагнення до інституціональної та фінансової автономії у питаннях оборони і миротворчої діяльності); делегування більшості повноважень у сфері безпеки та колективне забезпечення безпеки країн співдружності.

Запропоновано систематизувати науковий феномен безпекової політики ЄС за такими методологічними підходами: теорія біхевіоризму (в основі поняття безпеки знаходяться базисні цінності суспільства); теорія політичного реалізму (поняття безпеки розглядається крізь призму національних інтересів); ліберально-ідеалістична парадигма («раціоналістська концепція», що апелює до міжнародних інститутів і правових норм та «революціоністська традиція», що наполягає на універсальності моральних цінностей і необхідності дотримання прав людини).

Установлено, що сучасні теоретичні засади європейської інтеграції розвиваються за двома базовими напрямками: економічний (ліберальна та інституціональна течії); політичний (результатом інтеграції є політичне об'єднання).

Обґрунтовано, що в контексті аналізу правових засад інтеграційної структури Європейський Союз повинен розглядатися в якості специфічної правової системи, за допомогою якої формується єдиний європейський правовий простір.

Трансформація європейської архітектури взаємодії та співробітництва зумовлює появу нових підходів до вивчення теоретико-методологічних основ процесів європейської інтеграції, серед яких виділено такі: теорія неокласичного реалізму (європейська інтеграція стає одним із шляхів забезпечення безпеки); мережевий підхід (в основу європейської інтеграції покладається набір відносно стійких неієрархічних взаємозалежних правовідносин).

У підрозділі 1.2 *«Поняття та зміст державних інтересів»* зазначено, що Теоретичне розуміння категорії державних інтересів у вітчизняній правовій науці переважно опирається на доктринальні розробки щодо інтересу в праві, також часто при їх визначенні враховуються положення міжнародного права та практика

міжнародних юрисдикційних установ. У дисертаційному дослідженні визначення державних інтересів виходить з того, що це правова категорія, яка відображає загальносуспільні цінності, які визнані державою і усвідомлені суспільством. Засобами їх реалізації виступають законодавчі акти, акти підзаконного регулювання або практика судових органів.

Зазначається, що з позицій правозастосування поняття державних інтересів має оціночне значення, що підтверджується висновком Конституційного Суду України при вирішенні справи № 3-рп/99, де поняття «державні інтереси» та «інтереси держави» вживаються як тотожні.

Відносно близьким до державних інтересів є поняття національних інтересів, проблематика яких на сьогодні закріплена в законодавстві більшості держав світу. Так, згідно Закону України «Про національну безпеку», національні інтереси України - життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Встановлено, що у західній науковій парадигмі поняття державного та національного інтересу є спорідненими і вони часто вживаються як тотожні. Так, якщо держави відносяться до первинних суб'єктів міжнародного права внаслідок володіння державним суверенітетом та набуття на підставі свого утворення міжнародної правосуб'єктності, то державні інтереси виступають визначальними факторами міжнародних відносин. Зокрема, законодавство ЄС визнає наявність взаємозв'язку національних інтересів окремих держав з національними інтересами ЄС. Так, в Преамбулі Договору про Європейський Союз стверджується, що членство європейських держав в інтеграційних процесах відповідає їх інтересам, і що зобов'язання підпорядковуються одній позитивній меті. Проаналізувавши статтю 1(1) Договору, можна стверджувати, що задекларовані зобов'язання держав є спільними добровільними зобов'язаннями, націленими на взаємну вигоду від співробітництва в рамках ЄС. Це означає, що національні інтереси не лише не можуть фігурувати в конфліктних ситуаціях, але й повинні узгоджуватися з інтересами ЄС. Наведене повністю відповідає базовим положенням загальної структури державного устрою, згідно яких держави-члени погодилися на взаємні політичні й правові обмеження задля реалізації спільних інтересів.

У підрозділі 1.3 «Генезис політико-правової реалізації державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу» визначені історико-правові передумови забезпечення державних інтересів в безпекових євроінтеграційних процесах. Враховуючи провідну роль реалізації державних інтересів у процесах європейської інтеграції, авторка вивчає передумови запровадження їх правового регулювання в договірному законодавстві ЄС.

Зазначається, що низька ефективність співробітництва ЄС-ООН у сфері безпеки спонукає Європейське співтовариство до пошуку власної автономної безпекової політики. Так, взаємовідносини двох безпекових структур характеризуються окремими розбіжностями: по-перше, згідно з Главою VII Статуту ООН, ЄС в якості регіональної організації під час проведення операцій повинен підпорядковуватися ООН, що протирічить базовим принципам ЄС; по-друге, спостерігається

неузгодженість у питаннях прийняття рішень, планування та командування військовими контингентами.

Встановлено, що ефективність діяльності окремих безпекових інституцій ЄС протягом останніх років дає привід для дискусій. Зокрема, спостерігається зменшення готовності національних держав централізувати значну частину функцій забезпечення державної безпеки. Джерела цієї проблеми зумовлюються як внутрішніми факторами недосконалості європейських інституцій так і зовнішніми викликами їх діяльності. Так, наприклад незадоволення Греції «диктатом» з боку ФРН призвело до взаємних звинувачень у ЗМІ. Більш того, криза висвітлила наявні протиріччя державних інтересів країн-членів ЄС та викликала побоювання, що ЄС може перетворитись на інструмент, за допомогою якого більш сильні держави зможуть диктувати свою волю іншим.

Доведено, що одним з найбільш суттєвих недоліків Маастрихтського договору у розрізі формування спільної зовнішньої політики та політики безпеки є те, що він не дав змоги чітко розділити наднаціональні та міжурядові сфери відповідальності. Договір лише запропонував практичний інструментарій представлення безпеки без взаємозв'язку з динамікою інтеграційних процесів. Окрім цього, запропонована система виносила значний масив питань на наднаціональний рівень, хоча вони більше належали до міжурядової сфери діяльності, тобто потребували узгодження між всіма учасниками співдружності.

Розділ другий «Організаційно-правові механізми захисту державних інтересів країн ЄС» складається із трьох підрозділів, в яких ідеться про договірний механізм реалізації державного суверенітету та розкриваються основні організаційно-правові механізми захисту державних інтересів у антитерористичній та міграційній політиках ЄС.

У підрозділі 2.1 «Договірний механізм реалізації державного суверенітету в безпековій політиці ЄС»

Зазначається, що договірний механізм інтеграції країн-членів ЄС - це система міжнародних угод, за допомогою яких здійснюється розвиток інтеграційних процесів у спільноті. Договори регулюють відносини між суб'єктами європейської інтеграції в системі Євросоюзу, тобто між державами-членами, їх громадськими об'єднаннями, фізичними та юридичними особами. Сутність цього договірного механізму полягає у тому, що базовим його елементом виступають установчі договори Європейського Союзу, які одночасно є основою, та правовими рамками функціонування спільноти.

Державний суверенітет відіграє ключову роль у висвітленні питань теорії та практики формування безпекової політики, оскільки він є однією з базових характеристик державної безпеки. Правова дефініція поняття виходить з того, що державна безпека – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру. Державну безпеку можна розглядати в таких аспектах: стан держави (державного ладу); захищеність її суверенітету, незалежності та інших інститутів; вид діяльності держави (функція) по забезпеченню державної безпеки.

Запропоновано під державним суверенітетом розуміти правову категорію, що виражає зміст і масштабність компетенції держави у сферах реалізації внутрішньої та зовнішньої політики країни. Внутрішній суверенітет реалізується, переважно на території держави через внутрішньодержавне законодавство. Сферою прояву зовнішнього суверенітету є відносини з іншими державами та міжнародними організаціями, що переважно регулюються міжнародно-правовими актами.

Встановлено, що безпекові стратегії ЄС охоплюють більшість внутрішніх загроз людському розвитку, а також деякі із зовнішніх загроз, серед яких міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, міжнародний наркотрафік. Виходячи з результатів аналізу конституційного законодавства європейських країн, можна стверджувати, що функція держави відносно забезпечення безпеки стала частиною конституційних основ сучасної держави. Для європейської інтеграції у сфері безпеки наведене означає, що будь-яка передача частини повноважень інституціям ЄС, які стосуються розробки безпекової політики зменшує основні державні функції та загрожує втратою частки її легітимності. Тому, навіть сьогодні залишаються популярними теорії, згідно яких повна інтеграція у цій сфері неможлива в принципі, оскільки вона несумісна з існуванням національної суверенної держави.

Доведено, що своєрідна ерозія традиційного державного суверенітету виступає необхідною умовою європейського інтеграційного процесу, - всі держави-члени ЄС ухвалили його, прийнявши основні принципи правового порядку ЄС і закріпивши їх у відповідних Договорах.

У підрозділі 2.2 «Концептуальні засади діяльності ЄС у галузі боротьби з тероризмом» здійснюється комплексний аналіз організаційно-правових механізмів реалізації антитерористичної політики ЄС.

Зазначається, що боротьба з тероризмом для країн ЄС є одним з найбільш пріоритетних напрямів реалізації європейської безпекової політики. Базовим нормативним документом при напрацюванні національних стратегій держав-членів ЄС є Контртерористична стратегія ЄС 2005 р., що виділяє чотири основні напрями діяльності: запобігання; захист; впровадження; реагування. Реалізація антитерористичної політики ЄС відбувається шляхом розширення співробітництва правоохоронних органів і спеціальних служб європейських держав, а також посилення взаємодії з Євроюстом, Європолем та іншими регіональними структурами.

В якості найбільш важливого організаційно-правового механізму антитерористичної діяльності ЄС виділено Європейський ордер на арешт (ЄОА), який було введено Рамковим рішенням ради ЄС «Про Європейський ордер на арешт і процедуру видачі осіб між державами-членами» (2002 р.). Він сприяє вільному та прискореному в межах ЄС переміщенню кримінальних справ, ведення кримінального переслідування і судових рішень шляхом уніфікації документів щодо екстрадиції між державами-членами ЄС. Окрім цього, ЄОА значно спрощує всю процедуру екстрадиції для 32 тяжких кримінальних правопорушень шляхом відміни традиційного принципу подвійної кримінальної відповідальності (злочин, за який несе відповідальність засуджений більше не повинен проходити обов'язкові

процедури визнання як в державі, що формує запит, так і в державі, що його отримала).

Іншим важливим механізмом співробітництва держав-членів ЄС у боротьбі з тероризмом виступає взаємодія у боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Глобалізація фінансового ринку змусила країни-члени ЄС виробити документи щодо протидії фінансовій злочинності. Першим таким документом стала Директива Ради 91/308/ЄЕС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання.

На основі проведеного аналізу стверджується, що останнім часом держави-члени ЄС значно розширюють співробітництво не лише у боротьбі з тероризмом, але й у всій безпековій сфері. Однак, найбільш значимий недолік у загальному стратегічному баченні безпекової співпраці полягає в тому, що важливі рішення антитерористичної направленості приймалися лише внаслідок необхідності реагування на терористичні атаки чи інші події надзвичайного характеру (наприклад, терористичний акт в Мадриді), що призводило до появи чисельних ініціатив і стратегій, однак вони не містили ознак системності та констатації бажаного кінцевого результату.

У підрозділі 2.3 «Правова основа та механізми співпраці в реалізації міграційної політики Європейського Союзу» розкриваються концептуальні засади та правові механізми міграційної співпраці держав-членів ЄС в контексті реалізації безпекової політики ЄС.

Акцентується на необхідності розмежування понять «правовий механізм ЄС» та «договірний механізм ЄС», що видається важливим з огляду на гостроту й неоднозначність міграційної політики країн-членів та ЄС. Так, правовий механізм ЄС визначається як система правових норм, що регулює створення та функціонування Євросоюзу та регламентує інтеграційні процеси у межах цієї міжнародної організації. Договірний механізм ЄС є системою міжнародних угод, що регулює інтеграційні процеси в Євросоюзі та правовою основою розвитку інтеграції у межах об'єднання.

Визначено, що основу договірної механізму регулювання спільної міграційної політики становить система міжнародних договорів, що регулюють функціонування вільного європейського простору, а формують цю політику установчі договори ЄС, визначаючи її у сферах, що охоплюються цим простором.

Доведено, що міжнародно-правову основу міграційної політики становить обов'язкове право ЄС, що має для держав-членів беззаперечну юридичну силу (представлено конвенціями) та право рекомендаційного характеру (рекомендації, програми, плани). Основним механізмом міжнародно-правової регламентації міграційних процесів у ЄС виступають так звані «акти м'якого» права, що дозволяють узгоджувати суперечності державних інтересів держав-членів у процесі реалізації безпекової політики. При цьому, основним принципом правового регулювання міграції залишається принцип раціональності міграції та її корисності для економічного зростання окремих країн та ЄС, у цілому.

Зазначається, що на сьогодні для Європейського Союзу проблема нелегальної міграції є однією з найбільш актуальних загроз безпечному розвитку (міжнародне співтовариство включило її до числа основних загроз національній та міжнародній

безпеці, поставивши її в один ряд з міжнародним тероризмом, незаконним обігом наркотиків і торгівлею людьми). Однією з адекватних відповідей стала пропозиція Європейської комісії щодо вдосконалення міграційної політики Європейського союзу, що включала посилення присутності ЄС у світі згідно Плану дій по боротьбі з контрабандою мігрантів на 2015-2020 роки, а також зміну Шенгенського кодексу про кордони 2006 року у напрямку запровадження обов'язкового контролю всіх осіб, які перетинають кордони Європейського Союзу. На Брюссельському саміті ЄС (2017 р.) вирішено значно посилити вимоги до держав-членів та інститутів ЄС щодо необхідності запровадження консолідованого всеохоплюючого контролю над кордонами ЄС. Сьогодні міграційна політика належить до компетенції Європейського Союзу, однак питання її міжурядової координації не втратили своєї актуальності. Разом з цим, незважаючи на значні зусилля у прийнятті більш досконалих нормативно-правових актів та відповідних організаційних заходів, слід констатувати, що загальна міграційна політика ЄС потребує більш системного підходу.

Третій розділ «Шляхи удосконалення реалізації державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу: досвід для України» включає три підрозділи, що розкривають шляхи удосконалення реалізації державних інтересів в оборонній та антикорупційній політиках ЄС і які набувають винятково важливого значення з точки зору упровадження відповідного досвіду в Україні.

У підрозділі 3.1 *«Шляхи удосконалення оборонної і воєнної політики ЄС в контексті захисту державних інтересів»* на основі аналізу організаційно-правових основ оборонної та воєнної політики ЄС запропоновані шляхи її удосконалення.

Констатується, що воєнні й оборонні аспекти євроінтеграційних процесів завжди були занадто політизованими, оскільки, пов'язувалися з питаннями державного суверенітету, внаслідок чого держави-члени ЄС досить обережно ставляться до об'єднання своїх воєнних потенціалів. Окрім цього, застереження щодо можливого підриву організаційних структур НАТО внаслідок формування європейської армії також виступає стримуючим фактором подальшої інтеграції регіону.

Оскільки серед держав-членів ЄС відсутнє єдине розуміння загроз їх національній безпеці, насамперед, необхідно привести всі оцінки ризиків для державних інтересів до прийняттого знаменника. Вбачається, що це можна зробити взявши за основу проект «Стратегічного компасу безпеки та оборони». Хоча розробка відповідного документу повинна завершитися лише в 2022 році, вже зараз можна спрогнозувати перспективні шляхи досягнення більшої стратегічної автономності ЄС у сфері безпеки й оборони. Стратегія має слугувати досягненню трьох цілей: провести аналіз актуальних загроз Європейському Союзу; по-друге, узгодити чіткі й досяжні стратегічні перспективи для ствердження ЄС як повноправного гравця у сфері безпеки й оборони; по-третє, розробити політичні керівні настанови щодо майбутніх процесів планування. Ключовими проблемами та питаннями, на які треба буде відповісти в процесі підготовки є такі: 1) «Діяти» (управління кризами) - як, в яких регіонах та яким управлінським функціям надати пріоритет; 2) «Убезпечити» -(присвячений гібридним загрозам, кібератакам, а також безпеці та обороні в космосі), передбачає, наприклад, врахувати досвід щодо

епідемії COVID 19 та інтерпретувати статтю 222 Договору про функціонування Європейського Союзу (Солідарність) та 42.7 Договору про Європейський Союз (Взаємодопомога); 3) «Інвестувати» - розвиток потенціалу, інновацій та зменшення залежності країн ЄС від технологій і промисловості інших країн 4) «Співпрацювати з партнерами» - основну увагу приділено НАТО, адже більшість країн ЄС також є членами Альянсу (всі аспекти та напрямки взаємодії повинні обговорюватися і удосконалюватися).

У підрозділі 3.2 «Шляхи підвищення ефективності боротьби з корупцією в країнах ЄС» розкриваються особливості упровадження антикорупційної політики на рівні держав-членів та ЄС.

Доведено, що країни ЄС значно відрізняються, як за рівнем корупції, так і за формами і методами боротьби з нею. Антикорупційне законодавство у більшості країн є відносно новим, його окремі положення в деяких країнах ЄС закріплені на конституційному рівні, а в інших – в законодавчих актах. Найбільш значимими документами Європейського Союзу у сфері боротьби з корупцією є Комюніке Європейської комісії щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції (2003 р.). Акт визначає основні засади протидії корупційним проявам та окреслює основні принципи вдосконалення стратегії подолання корупції в нових країнах-членах, країнах-кандидатах і третіх країнах, Рамковим рішенням Ради Європейського Союзу (2003 р.) «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі», визначено поняття «активної» та «пасивної» корупції, а також встановлюються санкції щодо осіб, у тому числі юридичних, які вчинили такі злочини.

Головною умовою підвищення ефективності боротьби з корупцією є аналіз та подолання проблем, що заважають повноцінному поступу у цьому напрямку. Серед найбільш перспективних шляхів підвищення ефективності боротьби з корупцією виділено такі: необхідність зміни в окремих державах-членах ЄС правил, що регламентують імунітет політиків щодо кримінального переслідування; розробка загальнообов'язкових у рамках ЄС стандартів щодо попередження та боротьби з корупцією (відповідні рекомендації містяться в «Європейському семестрі»); вироблення ефективних правил поведінки для політиків і партій (після зміни уряду в окремих країнах відбувається реорганізація значної частини державної служби, що створює додаткові умови поширення корупції); прийняття кодексу державних службовців, які переходять із державного сектору в комерційні структури (у більшості країн ЄС він відсутній); обов'язкове розкриття інформації щодо побічних доходів політиків, державних службовців та інших адміністративних співробітників; виявлення потенційних корупційних галузей, як у політиці, так і в управлінні та розробка заходів транспарентності й поточного контролю; надання Європейській комісії додаткових повноважень щодо уведення санкцій відносно держав-порушників антикорупційного законодавства.

У підрозділі 3.3 «Геополітичне значення та перспективи співробітництва ЄС та України у безпековій політиці» досліджено результати та потенційні можливості партнерства ЄС-Україна у сфері безпеки.

У лютому 2019 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного

договору)», який закріпив на конституційному рівні новий стратегічний курс держави. У руслі цього, Стратегія національної безпеки України наголошує, що однією з основних її засад є взаємодія - розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки.

Зазначається, що основоположним документом, який регламентує партнерство ЄС-Україна є Угода про асоціацію України з ЄС. Разом з цим, досить замалий обсяг питань стосовно співпраці в безпековій сфері та їх заміна розширеним висвітленням перспективних питань цивільної безпеки стали однією з головних причин низької ефективності заходів співпраці. Особливо це стосується співробітництва в оборонній галузі, де можливості України є досить широкими. Однак, за визнанням провідних інститутів ЄС, його здатність грати вирішальну роль у зовнішніх кризах та реалізовувати весь свій потенціал є обмеженою внаслідок недостатності інвестицій; недоліках у спроможностях та оперативній сумісності; політичному небажанні реалізовувати положення, передбачені європейськими договорами та численними домовленостями про співпрацю між державами-членами.

В умовах глобалізації відбувається трансформація геополітичної ідентичності націй-держав, результатом якої є ерозія інституту державного суверенітету. Геополітичне значення України для ЄС полягає, насамперед у тому, вона знаходиться на перетині безпекових інтересів країн Західного партнерства (ЄС; НАТО) та Сходу (РФ), що зумовлює активні зусилля цих країн щодо залучення країни до своєї орбіти впливу та використання у власних геополітичних цілях. Поряд з цим ЄС чітко усвідомлює, що агресивна політика та збройна агресія РФ становить загрозу не лише для України, але й для ЄС. Тому у 2021р. ЄС визначив лаконічну форму своєї політики щодо РФ «Відтиснути назад, обмежити й залучити», причому український контекст посідає чільне місце серед наведених принципів, на яких будується політика протидії ЄС на російському напрямі.

Виходячи з наведеного та зважаючи на сучасні політичні реалії, перспективи співробітництва ЄС та України у безпековій сфері повинні лежати, насамперед у площині протидії російському фактору з виробленням відповідних дієвих механізмів. Відтак основні зусилля інституцій і провідних країн-членів ЄС у реалізації безпекової політики повинні скеровуватися на протидію загрозам, які є похідними від російської руйнівної політики та збройної агресії щодо України.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, яке полягало у виявленні особливостей реалізації державних інтересів у безпековій політиці ЄС та формуванні рекомендацій щодо можливостей використання цього досвіду в Україні. Сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення мети дослідження.

1. Міждисциплінарний теоретико-правовий аналіз теорій європейської інтеграції дав можливість визначити концептуальні засади реалізації безпекової політики ЄС. Виділено дві парадигми діяльності, на яких ґрунтуються теоретичні основи дослідження концепту безпекової політики: перша – це опора на власні сили, що передбачає інституціональну та фінансову автономію у питаннях безпеки і

оборони; друга – делегування частини повноважень у сфері безпеки та колективне забезпечення безпеки країн співдружності. З'ясовано, що основні питання щодо розробки та впровадження політики безпеки вирішуються через інститути ЄС. Разом з цим, результати діяльності безпекових структур ЄС відображають їх правову позицію та політичну волю суверенних держав. Законодавчим підґрунтям функціонування безпекової політики Європейського Союзу, в тому числі й взаємодії з НАТО слугують положення установчих договорів держав-учасників ЄС. При цьому особливістю європейської інтеграційної моделі стала свідомо відмова країн-учасниць ЄС від частини національного суверенітету на користь наднаціонального регулювання. В ЄС сформовано інституційну та наднаціональну структуру європейського співтовариства, яка представлена міждержавними органами управління ЄС і включає законодавчу, виконавчу і судову владу.

2. Сутністю категорії державних інтересів є те, що вони опосередковують діалектичний взаємозв'язок інтересів суспільства та суб'єктів державної влади і виступають рушійною силою сталого розвитку держави як засобу соціальної інтеграції. Тому під правовими формами забезпечення державних інтересів доцільно розуміти механізм правового регулювання, яким володіє держава.

У західній науковій парадигмі поняття державний та національний інтерес досить часто вживаються як тотожні. Держави відносяться до первинних суб'єктів міжнародного права внаслідок володіння державним суверенітетом та набуття на підставі свого утворення міжнародної правосуб'єктності.

На основі виділених п'яти основних сфер державних інтересів (захист державності, територіальної цілісності, суверенітету, безпеки та економічного добробуту) проведено їх класифікацію за двома напрямки діяльності: перша – це діяльність держави, пов'язана із забезпеченням державної безпеки (чотири перші сфери); друга – це забезпечення прогресивного функціонування економіки. Сутнісною характеристикою державної безпеки виступає збалансований стан функціонування держави як універсальної політичної форми організації правління, котра характеризується суверенною владою, політичним і публічним характером, спрямованими на забезпечення захищеності державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного та оборонного потенціалу країни від зовнішніх і внутрішніх загроз, розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав.

3. Еволюція забезпечення державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу – це тривалий процес, що у своєму історичному розвитку пройшов такі етапи: перший - це 50-ті роки минулого століття, коли знаходилося на початковому етапі функціонування, - шість держав-членів Європейського об'єднання вугілля і сталі зробили спробу щодо координації своєї зовнішньої політики; другий - формування двох блоків, які стали головними контрагентами протистояння Схід-Захід і не передбачали компромісів чи створення будь-якої альтернативної системи безпеки; третій – провал ідеї Шарля де Голля щодо створення системи європейського зовнішньополітичного співробітництва поза рамками інститутів, передбачених Римським договором; четвертий - створення Європейського оборонного співтовариства, яке набувало статусу міжнародної

організації наднаціонального характеру; п'ятий - створення Європейської політичної співпраці за допомогою упровадження механізму «Європейська політична співпраця»; шостий – підписання Маастрихтського договору, що перетворив Європейське Співтовариство на Європейський Союз та сформулював цілі Загальної зовнішньої політики та політики безпеки; сьомий - ухвалення Радою Західноєвропейського Союзу «Петерсберзьких завдань», що передбачали проведення місій гуманітарного та рятувального характеру, операцій з підтримки миру та «управління кризами»; восьмий – прийняття Гаазької програми, в якій визначалися мінімальні правила у матеріальному і процесуальному праві та виділялися десять пріоритетів забезпечення внутрішньої безпеки; дев'ятий - ухвалення Європейської стратегії безпеки: десятий – прийняття Цивільної Основної Метри; одинадцятий - заснування системи Постійного структурного співробітництва.

4. Під державним суверенітетом доцільно вважати правову категорію, що виражає зміст і масштабність компетенції держави у сферах реалізації внутрішньої та зовнішньої політики країни. Головна роль державного суверенітету в політиці безпеки держав-членів ЄС полягає у тому, що будь-яка передача частини повноважень інституціям ЄС, які стосуються розробки відповідної політики зменшує основні державні функції та загрожує втратою частки її легітимності. Так, приклад численних, не завжди вдалих спроб інтеграції у сфері воєнної безпеки продемонстрував сталість традицій та концептуалізації держави в якості поставника послуг безпеки. Подібне спостерігається і у сфері внутрішньої безпеки – багато хто вважає, що тісна інтеграція у безпековій сфері неможлива в принципі, оскільки вона несумісна з існуванням національної суверенної держави.

5. Європейський союз є наддержавним об'єднанням, що означає передачу державами-членами частини своїх суверенних прав ЄС та його інститутам. При цьому держави обов'язково визнають, що в багатьох сферах політики для всіх країн-учасників вигідніше, коли рішення будуть прийматися з урахуванням інтересів всього Союзу, навіть у нечисленних випадках, коли вони не відповідатимуть конкретним інтересам окремої держави.

Вплив наддержавних інститутів на процеси реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, насамперед визначається правом наддержавного утворення, що визначає межі і повноваження суб'єктів управління, принципи спільних політик та наповнює змістом інтеграційні процеси. В якості наддержавного інституту ЄС прагне зменшити можливості кожної з держав-членів Співдружності щодо політичного маневрування на міжнародній (а останнім часом і на внутрішній) арені, що зумовлюється зобов'язаннями, які бере на себе країна вступаючи ЄС.

6. Об'єктивний вимір тероризму в Європейському Союзі визначається Рамковим рішенням Ради від 13 червня 2002 року і слідує з дев'яти категорій тяжкої злочинної поведінки; суб'єктивний вимір стосується цілей цих дій – конкретні діяння, що містяться у списку вважаються терористичними актами у разі, якщо вони вчинені з визначеною метою, а саме: серйозне залякування населення; неправомірний примус уряду чи міжнародної організації до вчинення чи утримання якої-небудь дії; серйозна дестабілізація чи руйнація фундаментальних політичних, конституційних, економічних чи соціальних структур країни чи міжнародної організації.

Найбільш важливим організаційно-правовим механізмом антитерористичної діяльності ЄС є Європейський ордер на арешт, завданням якого є вільне та прискорене в межах ЄС переміщення кримінальних справ, ведення кримінального переслідування і судових рішень шляхом уніфікації документів щодо екстрадиції між державами-членами ЄС. Виходячи з результатів аналізу цього механізму, виявлено ряд недоліків його функціонування: превалювання взаємної недовіри між державами-членами ЄС, причиною якої є не лише недостатня гармонізація кримінального законодавства ЄС, але й відсутність чіткого визначення мінімум шести з тридцяти двох споріднених злочинів. Ще одним важливим механізмом співробітництва держав-членів ЄС у боротьбі з тероризмом є взаємодія у боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

7. Проблема нелегальної міграції для Європейського Союзу на сьогодні вважається одним з найбільших викликів безпечному розвитку, що засвідчило її включення до числа основних загроз національній та міжнародній безпеці, поставивши нелегальну міграцію в один ряд з міжнародним тероризмом, незаконним обігом наркотиків і торгівлею людьми. У зв'язку з цим відбувається значна трансформація векторів безпекової політики ЄС: значне посилення контролю зовнішнього кордону; докорінне реформування міграційного законодавства у напрямку посилення його жорсткості; запровадження квот на прийом біженців залежно від розміру ВВП та кількості населення країни; збільшення фінансування центрів для мігрантів поза межами Європейського Союзу.

8. В якості орієнтиру удосконалення оборонної і воєнної політики ЄС запропоновано використати положення проекту «Стратегічного компасу безпеки та оборони», де необхідно закласти такі три цілі: провести комплексний моніторинг актуальних та майбутніх загроз Європейському Союзу: узгодити чіткі й досяжні стратегічні перспективи для ствердження ЄС в якості повноправного гравця у сфері безпеки і оборони; розробити політичний план реалізації європейської оборонної і воєнної політики.

На основі проведеного аналізу вироблено два підходи до визначення майбутніх стратегічних напрямків розвитку європейських збройних сил: оптимістичний - *структурована, потужна воєнна автономія Європейського Союзу* та песимістичний підхід, який передбачає *нереальність радикальних змін у цій сфері* внаслідок незрозумілості основних функцій, що будуть покладені на новостворені збройні формування.

9. Основні напрямки підвищення ефективності боротьби з корупцією в ЄС виходять з того, що ефективність антикорупційних механізмів мало залежить від наявних моделей національної інфраструктури по боротьбі з корупцією, однак вони підпорядковуються економічним, історичним, культурним, ментальним чинникам, що частіш за все знаходяться за межами правового поля. В якості конкретних шляхів покращання реалізації антикорупційної політики запропоновано такі: розробка загальноєвропейських стандартів щодо боротьби з корупційними проявами; вироблення конкретних правил поведінки для політиків і партій після зміни уряду; прийняття кодексу державних службовців, які раніше працювали в комерційних структурах; проведення аудиту потенційно корупційних сфер діяльності; розробка заходів транспарентності й поточного контролю.

10. Сучасні виклики для України вимагають мобілізації ресурсів як суспільства, так і держави, ведення більш активного діалогу із західними країнами, активної перебудови нашої внутрішньої і зовнішньої політики та неухильне просування у напрямку європейської безпекової інтеграції.

Основними перспективами співробітництва ЄС-Україна у безпековій сфері є такі: розвиток оборонної промисловості, розширення взаємодії правоохоронних органів і спеціальних служб; співробітництво МОУ з Європейським оборонним агентством; спільна протидія кіберзлочинності, тероризму, сепаратизму та радикалізації громадянського суспільства, відмиванню брудних грошей; боротьба з корупцією і реформування системи правосуддя; захист прав людини у кризових ситуаціях. Перспективи безпекового співробітництва ЄС та України повинні виходити, насамперед з необхідності активної протидії російським гібридним загрозам не лише в Україні, але й на всьому європейському просторі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Грушко І.І. Основи безпекової політики ЄС в умовах посилення політичних викликів: теоретико-правовий аспект. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Випуск 2. Том 2. С. 244-248.

2. Грушко І.І. Концепт безпеки в політико-правовому забезпеченні інтеграційних процесів країн європейського союзу. Юридична наука. 2019. №11, Том 2. С. 178-182.

3. Грушко І.І. Концептуалізація національних інтересів у теорії міжнародних відносин. Міжнародні відносини. 2020. № 2(8). С. 6-17.

4. Iryna Grushko. The concept of security in the integration processes of the European union countries. Political Science and Security Studies Journal. 2021. Vol. 2. № 2. P. 18-24.

5. Iryna Grushko. EU security policy: new challenges and priorities. Political Science and Security Studies Journal. 2021. Vol. 2. № 3. P. 31-38.

6. Военні аспекти безпекової політики Європейського Союзу. Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. Дніпро: СПД «Охотнік». 2020. С. 14-16.

7. Європейський Союз: аналіз моделі регіональної економічної інтеграції. Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. Житомир : «Житомирська політехніка». 2020. С. 353-354.

8. Практика гнучкої інтеграції у розвитку політики безпеки Європейського Союзу. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень». Луцьк: Вежа-Друк. 2020. С. 131-134.

9. Національні інтереси в контексті міжнародної правосуб'єктності країн-членів ЄС. Чорноморські наукові студії : матеріали Шостої всеукраїнської мультидисциплінарної конференції. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет. 2020. С. 230-234.

10. Концепт національних інтересів у контексті теорії міжнародних відносин. Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття: Матеріали Всеукраїнської науково - практичної конференції. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2020. С. 98-100.

11. Міжнародна економічна інтеграція в контексті політики забезпечення національних інтересів країн-членів ЄС. Актуальні філософські, політологічні та культурологічні проблеми розвитку людини і суспільства у динамічному та глобалізованому світі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. 2020. С. 57-62.

12. Теорія і практика гнучкої інтеграції у безпековій сфері ЄС: досвід для України. Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали Шостої Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Центр соціально-політичних досліджень «Politicus». 2021. С. 19-22.

13. Особливості європейської інтеграційної моделі у безпековій сфері. Принципи формування зовнішньої політики держави: економічні та інституціональні аспекти: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2021. С. 124-126.

АНОТАЦІЯ

Грушко І.І. Забезпечення державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 21.07.01 – забезпечення державної безпеки України. – ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом». – Київ, 2021.

Роботу присвячено комплексному дослідженню актуальної проблеми теорії та практики державної безпеки – визначенню особливостей реалізації державних інтересів у безпековій політиці ЄС та формуванню пропозицій щодо використання досвіду ЄС для підвищення ефективності співробітництва ЄС-Україна у сфері безпеки.

Досліджено організаційно-правові механізми захисту державних інтересів країн ЄС в безпековій політиці ЄС, в основу яких покладено договірний характер реалізації державного суверенітету - базовим елементом виступають установчі договори, які одночасно є основою та правовими рамками функціонування спільноти.

Особливу увагу приділено окремим перспективним шляхам удосконалення забезпечення державних інтересів у безпековій політиці ЄС, а також визначенню напрямків взаємодії ЄС-Україна у сфері безпеки.

Ключові слова: державна безпека, державний суверенітет, європейська інтеграція, боротьба з тероризмом, міграційна політика, оборонна політика, збройні сили, антикорупційна політика.

АННОТАЦИЯ

Грушко И.И. Обеспечение государственных интересов в политике безопасности Европейского Союза. – Квалификационный научный труд на правах рукописи

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 21.07.01 – обеспечение государственной безопасности Украины. – ЧАО «Высшее учебное заведение «Межрегиональная Академия управления персоналом». – Киев, 2021.

Диссертация посвящена комплексному исследованию актуальной проблемы теории и практики государственной безопасности – определению особенностей реализации государственных интересов в политике безопасности ЕС, а также разработке предложений по использованию опыта ЕС с целью повышения эффективности сотрудничества ЕС-Украина в области безопасности.

Исследованы организационно-правовые механизмы защиты государственных интересов стран-членов ЕС в политике безопасности ЕС. В их основу положен договорной характер реализации государственного суверенитета, а базовым элементом выступают учредительные договора, которые одновременно есть как основой, так и правовыми рамками функционирования содружества.

Особенное внимание уделено отдельным перспективным путям усовершенствования обеспечения государственных интересов в политике безопасности ЕС, а также определению направлений взаимодействия ЕС-Украина в области безопасности.

Ключевые слова: государственная безопасность, государственный суверенитет, европейская интеграция, борьба с терроризмом, миграционная политика, оборонная политика, вооруженные силы антикоррупционная политика.

SUMMARY

I. Grushko Ensuring state interests in the security policy of the European Union. *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for a candidate of law degree in specialty 21.07.01 - ensuring the national security of Ukraine. - PJSC «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management». - Kyiv, 2021.

The research is devoted to a comprehensive study of the current problem of theory and practice of state security - identifying the specifics of state interests in EU security policy and formulating proposals for using EU experience to improve the effectiveness of EU-Ukraine security cooperation.

It is found that the central element of the legitimacy of state interests is to ensure its internal security. The EU's internal security policy covers most of the threats to human development, as well as some of the external threats, such as international terrorism, transnational organized crime, drug trafficking and illegal migration and international trafficking.

Based on the analysis of modern approaches to understanding state interests in the theory and practice of national security law, the essence of this concept is revealed, its main features are identified, the relationship between the concept and the definition of national interests is revealed. On the basis of the selected five main areas of state interest

(protection of statehood, territorial integrity, sovereignty, security and economic welfare), their classification is carried out in two areas: the first is the activities of the state related to state security (the first four areas); the second is to ensure the progressive functioning of the economy. The essential characteristics of state security are the balanced state of functioning of the state as a universal political form of government, characterized by sovereign power, political and public nature, aimed at ensuring the protection of state sovereignty, constitutional order, territorial integrity, economic, scientific, technical and defense potential of Ukraine from external and internal threats, intelligence, terrorist and other illegal encroachments of special services of foreign states.

It is found that in the Western scientific paradigm the concepts of state and national interest are related and they are often used as identical. The manifestation of state interests in the international community is the functioning of legal norms, in the formation of which not all states participated, but they are universally binding on all EU members. The process of evolution of state interests in the security policy of the European Union is characterized. The decrease in the readiness of nation-states to centralize a significant part of their own security functions has been proved, which is due to both internal factors of imperfection of European institutions and external challenges of their activities.

The organizational and legal mechanisms of protection of state interests of EU countries in the EU security policy are studied, which are based on the contractual nature of the implementation of state sovereignty - the basic element are the founding treaties, which are both the basis and the legal framework for the functioning of the community.

The influence of supranational institutions on the processes of implementation of the common foreign and security policy of the EU is revealed, which is determined by the law of supranational formation, which defines the boundaries and powers of the subjects of government, the principles of common policies and fills the content of integration processes.

It is found that the EU security strategies cover most of the internal threats to human development, as well as some of the external ones - international terrorism, transnational organized crime, international drug trafficking. One of the highest priorities in the implementation of European security policy is the fight against terrorism. The EU's counter-terrorism policy is being implemented through enhanced cooperation between law enforcement agencies and special services of European countries, as well as enhanced cooperation with Eurojust, Europol and other regional structures. Along with the threat of terrorism, the European Community pays considerable attention to the problem of illegal migration, which is one of the main threats to national and international security, along with international terrorism, drug trafficking and human trafficking. The main mechanism of international legal regulation of migration processes in the EU is the so-called "acts of soft law", which allow to reconcile the conflicts of state interests of the member states in the implementation of security policy.

Special focus is on some promising ways to improve the provision of state interests in EU security policy. It is proposed to use the provisions of the draft "Strategic Compass of Security and Defense" to improve EU defense and military policy, which proposes a comprehensive monitoring of current and future threats to the European Union, agree on clear and achievable strategic prospects for security and defense and develop a policy plan for European defense policy. The main ways to increase the effectiveness of anti-

corruption policy are the development of European standards for combating corruption, conducting an audit of potentially corrupt areas of activity.

Prospects for EU-Ukraine cooperation in the security sphere are identified: development of the defense industry, expansion of cooperation between law enforcement agencies and special services; cooperation of the Ministry of Defence of Ukraine with the European Defence Agency; joint counteraction to cybercrime, terrorism, separatism and radicalization of civil society, money laundering; fight against corruption and reform of the justice system, protection of human rights in crisis situations. It is stressed that the prospects for security cooperation between the EU and Ukraine should be based primarily on the need to actively combat Russian hybrid threats not only in Ukraine but also in the common European space.

Key words: state security, state sovereignty, European integration, counterterrorism,

m
i
g
r
a
t
i
o
n

p
o
l
i
c
y
,

d
e
f
e
n
s
e

p
o
l
i
c
y
,

a
r
m